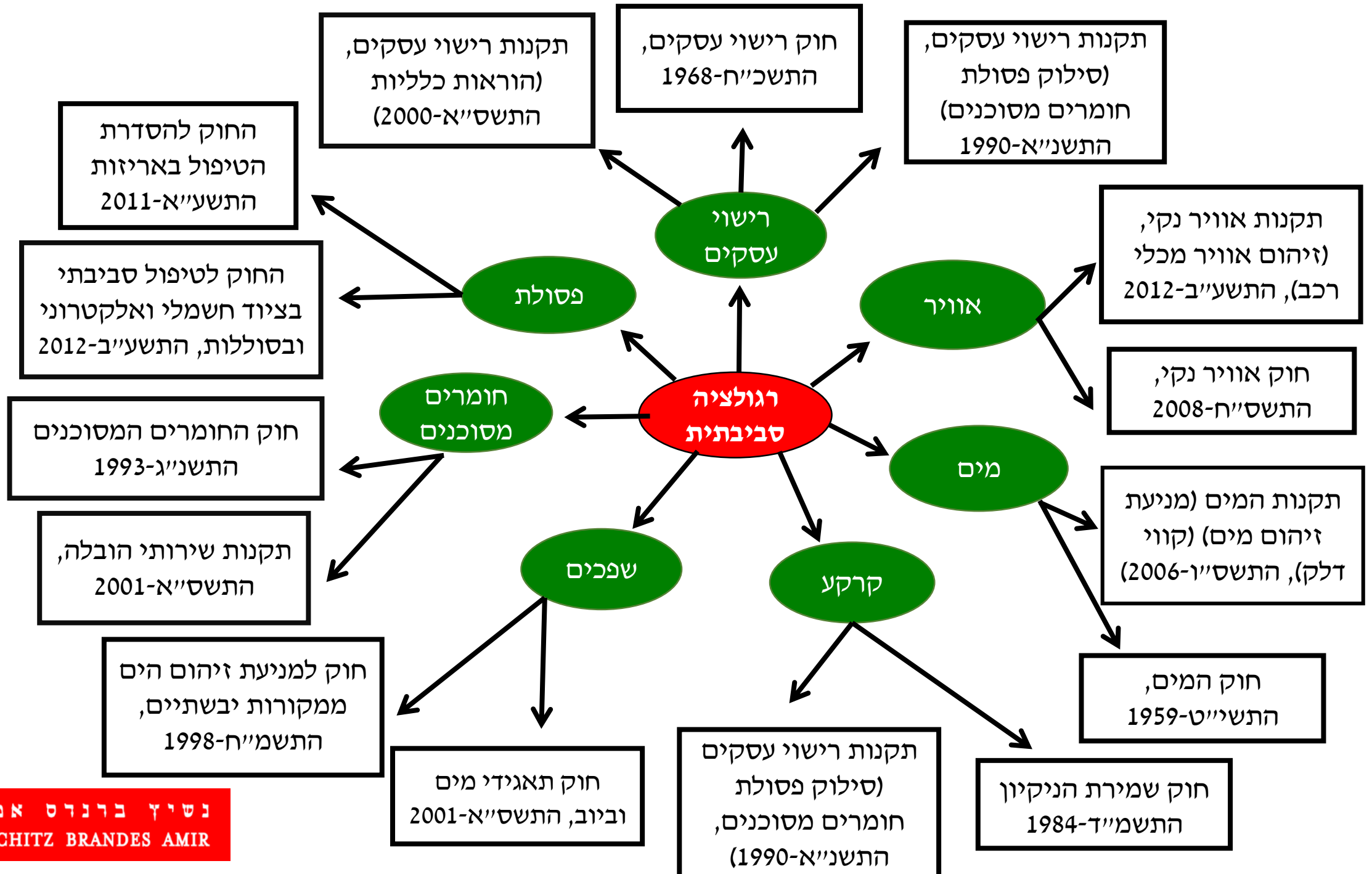

נשיך ברנדס אמיר
NASCHITZ BRANDES AMIR

אחריות נושאי משרה באיכות סביבה

בילה כהנא-לוינזון, עו"ד

הקשר בין אחריות נושא משרה ואיכות סביבה

עם התגברות המודעות לנושאי איכות הסביבה, גברה ההקפדה על מניעת מפגעים סביבתיים באמצעות הסברה, אכיפה וענישה.

אחד הכלים המשמעותיים לשם **אכיפת** דיני איכות הסביבה הוא על ידי הטלת אחריות אישית על נושאי משרה בתאגידים, לעבירות איכות הסביבה.

בבסיס הקביעה להטיל אחריות אישית על נושאי משרה בעבירות איכות הסביבה עומדות שתי תפיסות יסודיות:

האחת – לנושא המשרה הכוח והסמכות לקבוע מדיניות ולפעול למניעתן של עבירות ולשמירה על מטרות החוק הסביבתי.

השנייה – עבירות איכות הסביבה הן עבירות כלכליות במהותן, המבוצעות, על פי רוב, או מחוסר ידיעה, או משיקולי משאבים ותקציב. לכן, על מנת להרתיע את המזהמים, נקבעה החובה פוזיטיבית על נושאי המשרה בתאגיד, לפקח ולמנוע ביצוע של עבירות.

התייחסות בתי המשפט לאחריות נושא משרה

בתי המשפט קבעו לא אחת כי אין להסתפק בהליכים כנגד התאגידיים בלבד, אלא יש למצות את הדין גם כנגד נושאי המשרה:

השופט גרוניס בעניין **נמלי ישראל** קבע:

"ככלל, ראוי להימנע ממתן "פטור" גורף לנושאי המשרה תוך נקיטת צעדים פליליים נגד התאגיד בלבד. הטלת אחריות על נושאי המשרה בתאגיד במקרים המתאימים תתרום למימוש תכליות ההתרעה והכוונת התנהגות של המשפט הפלילי".

קביעות דומות נעשו גם על ידי בתי המשפט המחוזיים, כך בעניין **דלית אל כרמל**:

"על פי תפיסתי אין זה ראוי שנאשים בפלילים את מנהל מחלקת התברואה שברשות, את הטרקטוריסט שפעל באתר, או את השומר באתר, ונפטור את ראש הרשות מאחריות.... אין זה הוגן ואין זה ראוי שהאחריות למעשים ולמחדלים הפליליים, תיעצר קודם הגיעה לקובעי המדיניות ולאחראים העליונים לביצוע ותוטל רק על הכפופים להם"

".....אינני רואה מקום להבחין בין מנהל של חברה גדולה, כמו מפעל כימי המזהם מאגר מים, מנהל מפעל המזהם את האויר או ראש רשות מקומית הגורמת נזק סביבתי. על כל אחד מהם לדעת שהוא אחראי אישית לפגיעות בסביבה אם תעשינה על ידי המפעל, החברה או הרשות, אלא אם יוכיח שקמו הנסיבות שמצדיקות את אי הרשעתו.

מיהו נושא משרה?

סעיף 61 לחוק החומרים המסוכנים, התשנ"ג-1993

"נושא משרה" – מנהל פעיל בתאגיד, שותף, למעט שותף מוגבל, או פקיד האחראי מטעם התאגיד על התחום שבו בוצעה העבירה."

סעיף 72 לחוק אוויר נקי, התשס"ח-2008

"נעשתה עוולה כאמור בסעיף 70 על ידי תאגיד, יהיה אדם אחראי גם הוא לעוולה, אם היה אותה שעה מנהל פעיל בתאגיד, שותף, למעט שותף מוגבל, או עובד בכיר האחראי לתחום שבו נעשתה העוולה.."

סעיף 31 לחוק להסדרת הטיפול באריזות, התשע"א-2011

"בסעיף זה, "נושא משרה בתאגיד" – מנהל פעיל בתאגיד, שותף, למעט שותף מוגבל, או בעל תפקיד אחר בתאגיד האחראי מטעם התאגיד על התחום שבו בוצעה העבירה, ולעניין עבירות לפי פסקאות (1), (3), (5), (6), (9), (10) או (11) של סעיף 31(ב) ועבירות לפי סעיף 31(ג) – גם דירקטור."

החוק לטיפול סביבתי בצידוד חשמלי ואלקטרוני ובסוללות תשע"ב – 2012 בדומה לחוק להסדרת הטיפול באריזות – גם דירקטור בחלק מסעיפי העבירה.

חובות נושא משרה בתחום איכות הסביבה

אחריות נושא משרה מופיעה בלא מעט חוקים סביבתיים, אך ניתן לומר שקיימים 5 חוקים עיקריים בהם נעשה שימוש על ידי הרגולטור והמטילים אחריות פלילית אישית על נושאי משרה בתאגידיים שעברו עבירות בתחום:

- סעיף 16ב לחוק החומרים המסוכנים, התשנ"ג-1993
- סעיף 15 לחוק שמירת הניקיון, התשמ"ד-1984
- סעיף 11ג לחוק למניעת מפגעים, התשכ"א-1961
- סעיף 15 לחוק רישוי עסקים, התשכ"ח-1968
- סעיף 20 לחוק המים תשי"ט – 1959

חובות נושא משרה - אחריות פלילית

הנוסח, בכל החוקים ככלל, דומה וכולל בתוכו שני מרכיבים מהותיים:

האחד – חובת פיקוח פוזיטיבית

”נושא משרה בתאגיד חייב לפקח ולעשות כל שניתן למניעת עבירה לפי חוק זה על

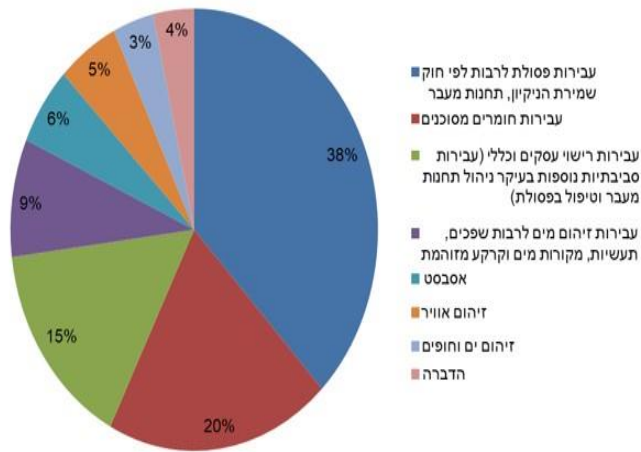
ידי התאגיד או על ידי עובד מעובדיו”.

השנייה – חזקה בדבר הפרת נושא המשרה את חובתו.

”נעברה עבירה על ידי התאגיד או על ידי עובד מעובדיו – חזקה היא כי נושא המשרה

בתאגיד הפר את חובתו, אלא אם כן הוכיח כי עשה כל שניתן כדי למלא את חובתו.”

משטר אחריות קפידה

מפרסום של הלשכה המשפטית של המשרד הגנת

הסביבה – אלה הם התחומים בהם ביצע המשרד

אכיפה פלילית נגד חברות – כאשר תוצאת ההליכים

95% הרשעה בתיקים פליליים.

- די לתביעה להוכיח כי הנאשם ביצע את המעשה המקים את העבירה (הוכחת היסוד העובדתי) כדי להקים חזקה כי הנאשם ביצע עבירה פלילית
- אין צורך להוכיח כי הנאשם היה מודע לנסיבות או כי התרשל במעשיו (אין צורך בהוכחת היסוד הנפשי).
- הגנה אפשרית - אלא אם הוכיח הנאשם כי עשה כל שביכולתו על מנת להימנע מביצוע העבירה

אכיפה פלילית - סנקציות

במסגרת ההליך הפלילי ניתן להטיל קנסות על נושא המשרה

סנקציה על נושא המשרה	החוק
קנס עד 452,000 ₪	חוק החומרים המסוכנים, התשנ"ג-1993
קנס עד 120,000 ₪	חוק רישוי עסקים
קנס עד 226,000 ₪	חוק אוויר נקי, התשס"ח-2008
קנס עד 75,300 ₪	חוק לטיפול סביבתי בצידוד חשמלי ואלקטרוני ובסוללות, התשע"ב-2012

אכיפה פלילית

« info spot » חדשות « קצא"א ושני מנהלים הורשעו בגין דליפת הנפט בשמורת עברונה. הירוקים: עונש מגוחך ואבסורדי

קצא"א ושני מנהלים הורשעו בגין דליפת הנפט בשמורת עברונה. הירוקים: עונש מגוחך ואבסורדי

בית המשפט קיבל את הסדר הטיעון בגין דליפת צינור הנפט בשמורת עברונה ליד אילת בשנת 2014. קצא"א תשלם קנס של כ-1.5 מיליון ₪, נושאי המשרה ישלמו 55,000 ₪. ביקורת של הירוקים: שעוריה והתרפסות המדינה בפני חברה עבריינית סדרתית

מאת: מערכת infospot | פורסם בתאריך: 12/2/2024

« info spot » חדשות « כתב אישום נגד החברה ומנהליה - כרמל אולפינים מקבוצת בז"ן

כתב אישום נגד החברה ומנהליה - כרמל אולפינים מקבוצת בז"ן

המשרד להגנת הסביבה הגיש כתב אישום פלילי נגד החברה ו-3 ממנהליה, עקב הפרות של היתר הפליטה לאוויר ורישיון העסק. לפי המשרד, החברה פלטה מעל 90 טונות גזים עודפים ומזיקים בין השנים 2016-2018

מאת: מערכת infospot | פורסם בתאריך: 11/7/2022

המשרד להגנת הסביבה הגיש כתב אישום פלילי נגד חברת כרמל אולפינים (כאו"ל) מקבוצת בז"ן, ונגד 3 ממנהליה, בגין עבירות בקרת לפיד והפרות נוספות שגרמו לזיהום אוויר. כתב האישום הוגש לאחר שכבר הוטל עיצום כספי של 2.2 מיליון ש"ח על כאו"ל בגין חלק מאותם ארועים.

« info spot » חדשות « בית המשפט הרשיע חברות מקבוצת בזן בשל זיהום אוויר וים; עיצום כספי הוטל על חברה נוספת מהקבוצה

בית המשפט הרשיע חברות מקבוצת בזן בשל זיהום אוויר וים; עיצום כספי הוטל על חברה נוספת מהקבוצה

במסגרת עסקת טיעון הורשעו בזן וגדיב וכן נושא משרה בכיר בהן. הן נקנסו ב-2.5 מיליון ₪. בנוסף לכך, חברת כאו"ל המשתייכת לקבוצת בזן קיבלה עיצום כספי בסך כמיליון ₪

מאת: מערכת infospot | פורסם בתאריך: 21/5/2024

רצף האכיפה של המשרד להגנת הסביבה כנגד חברות מקבוצת בז"ן מתגבר. המשרד להגנת"ס מדווח כי בית משפט השלום בחיפה הרשיע את חברת בזן בגין גרימת זיהום אוויר והפרות של היתר הפליטה, ואת חברת גדיב (מקבוצת בז"ן) ומנהל בכיר בחברה בגין אירוע זיהום מי ים והפרת היתר הרעלים, זאת במסגרת הסדר טיעון שנחתם בין הצדדים.

המשרד להגנת הסביבה

חדשות | שירותים ומידע | מידע משפטי | מדיניות נהלים | פרסומים | קשרים חשובים | חיפש באחר המשרד... |

בית משפט השלום בחיפה הרשיע את חברת חיפה כימיקלים בגין גרימת זיהום אוויר והפרות של היתר הפליטה

הורשעה בעקבות חקירה פלילית של המשטרה הירוקה במשרד להגנת הסביבה וכתב אישום שהגיש המשרד

סוג: חדשות • נושא: איכות אוויר, פיקוח ואכיפה • נושא משני: זיהום אוויר מתעשית, מטסרה ריקה • תאריך פרסום: 12.02.2024

אכיפה אזרחית

ע"א 5440/23 לובי 99 (חל"צ) נ' הרשות לשמירת הטבע והגנים הלאומיים מיום 29.1.2024

מדובר ערעור שהוגש על הסכם הגישור שנחתם בין המדינה וקבוצות של תובעים פרטיים לבין רותם אמפרט נגב בע"מ וכימיקלים לישראל בע"מ, בעקבות אירוע הזיהום בנחל אשלים ובמסגרת הליך של תובענות ייצוגיות שהוגשו בעקבותיו.

במסגרת הסכם הגישור נקבע תשלום של 115 מיליון שח בעבור שיקום הנחל וסביבתו ופיצוי לטובת הציבור בעבור הנזק האקולוגי שנגרם. העותרים לבית המשפט העליון, טענו כי הסכם הגישור לא סביר, כיוון שלא חייב אישית את נושאי המשרה בחברות, בגין זיהום הנחל.

לטענת העותרים נושאי המשרה שצרפו כמשיבים לחלק מההליכים הייצוגיים ידעו על הליקויים ולא נקטו באמצעים למנוע אותם.

בית המשפט דחה את העתירה והותיר את הסדר הגישור על כנו אך הוסיף כי "דחיית הערעור אינה שוללת את האפשרות שבמקרים מתאימים יוטלו אף חיובים אישיים כלפי נושאי משרה שהיו אחראיים לאסונות סביבתיים גם במישור האזרחי".

פיקוח אפקטיבי של נושא משרה - כיצד?

הדרך של נושא משרה למלא אחר חובת הפיקוח ולהראות כי עשה כל שביכולתו להימנע מביצוע עבירה - היא באמצעות מבדקי אכיפה

מה כוללים מבדקי אכיפה?

- מיפוי מלא של כל ההוראות הרגולטוריות החלות על החברה במסגרת חקיקה ראשית, תקנות, חוקי עזר נהלים, רישיונות והיתרים וכן הנחיות והוראות של המשרד להגנת הסביבה
  - בדיקת הפערים בין החובות הרגולטוריות לבין הנעשה בפועל.
  - סימון הפערים ודירוגם לפי מידת חומרתם בהיבט של החשיפה הרגולטורית.
  - תכנית לסגירת הפערים
- תרומת מבדק האכיפה היא רבה – צמצום הפרות של דיני איכות הסביבה, מילוי חובת פיקוח ואמצעי הגנה בקרות אירוע סביבתי.

לסיכום

- תחום איכות הסביבה טומן בחובו סיכונים לנושאי משרה.
  - נושאי המשרה צריכים להיות מודעים לסיכונים ולנהל אותם.
  - נושאי משרה הם לא רק הדרג המבצע, אלא הרבה מאוד פעמים גם הדרג הניהולי, מתוך תפיסה שזה הדרג שיכול היה למנוע את ביצוע העבירות.
- הפתרון - תכנית פיקוח אקטיבית, שיטתית ומתועדת של ההנהלה על נקיטת אמצעים למניעת עבירות סביבתיות.

תודה על ההקשבה!